

Universala Esperanto-Asocio

en oficialaj rilatoj kun UN kaj Unesko

Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam, Nederlando

+31 10 436 10 44 +31 10 436 17 51 uea@co.uea.org

Esperanto – oppdatert informasjon

(25. 2. 2002 revidert av UEA 15.12.2009, trad. januar 2010)

I EN VERDEN med stadig større bevissthet om minoriteters rettigheter og om språklig og kulturelt mangfold vekker det internasjonale språket esperanto fornyet oppmerksomhet hos innflytelsesrike beslutningstakere. ... Ikke-statlige organisasjoner og koalisjoner øver påtrykk for å få spørsmålet om internasjonalt språk satt på dagsorden i FN og EU. ... Praha-manifestet, en moderne erklæring om verdiene og målene til esperantobevegelsen, fremhever språklig demokrati. ... Feiringen av 150års jubileet for Zamenhof (1859-1917), opphavsmannen til esperanto, ble lansert med et symposium på UNESCOs hovedsete i Paris i desember 2008, hadde som høydepunkt årets verdenskongress i fødebyen hans, Bialystok, og ble avsluttet med et nytt symposium i New York med deltakelse fra FN-delegater. ... UEA blir jevnlig foreslått som kandidat til Nobels fredspris, nå sist av det polske parlamentet i 2009. ... UEA har nå 70 nasjonale medlemsorganisasjoner – den siste er den mongolske, og det er et tyvetalls nasjonale organisasjoner i Afrika. ... I Tyskland er byen Herzberg-am-Harz offisielt erklært "Esperantobyen". ... Esperantoversjonen av Wikipedia har nå (ved slutten av 2009) nesten 125 000 artikler. ... En nylig utkommet "konsis" bibliografi over originallitteratur på esperanto er, til tross for navnet, på over 700 sider.

Her er noen flere fakta om esperantos stilling i dag:

Mål og opprinnelse. Grunnlaget for det som skulle bli det internasjonale språket esperanto, ble utgitt i Warszawa i 1887 av dr. Ludwik Lazar Zamenhof. Ideen om et internasjonalt planspråk som ikke var tenkt å erstatte de etniske språkene, men brukes i tillegg til dem, som språk nummer 2 for alle, var ikke ny. Zamenhof innså imidlertid at et slikt språk måtte utvikles ved felles innsats, og han innskrenket derfor i første omgang sitt forslag til en minimalistisk grammatikk og et lite ordforråd. Esperanto er nå et fullt utviklet språk med et verdensomspennende språklig fellesskap og med alle uttrykksmuligheter. Mange av Zamenhofs ideer foregrep ideene til grunnleggeren av moderne språkvitenskap, strukturalisten Ferdinand de Saussure (hvis bror René var esperantist).

Karakteristika. Esperanto brukes både muntlig og skriftlig. Dets ordforråd kommer særlig fra vesteuropeiske språk, mens syntaks og morfologi er sterkt påvirket av slavisk. Morfemene (de betydningsbærende elementene) på esperanto har bare én form og kan kombineres nesten i det uendelige til sammensatte ord, slik at språket også har mye til felles med isolerende språk som kinesisk, mens den indre ordstrukturen viser likhetspunkter med agglutinerende språk som tyrkisk, swahili og japansk.

Utvikling. I begynnelsen besto språket av ca. 1000 ordrotter som en kan danne 10 000 eller 12 000 ord av. I dag inneholder esperanto-ordbøker ofte 15 000 eller 20.000 rotter som det er mulig å danne hundretusener av ord ved hjelp av, og språket utvikler seg fortsatt: et esperanto-akademi kontrollerer aktuelle tendenser. Gjennom tidene har språket vært brukt til nesten alle tenkelige formål, noen av dem omstridte eller problematiske. Språket har vært forbudt og dets brukere forfulgt, både av Stalin, som anså det for å være et språk for "kosmopolitter", og av Hitler, som så det som et jødespråk (Zamenhof, språkets skaper, var jøde). Ved at språket brukes som hjemmespråk, finnes det nå kanskje tusen som har esperanto som morsmål.

Brukere. Universala Esperanto-Asocio (UEA), det internasjonale esperanto-forbund, hvis medlemmer utgjør den mest aktive delen av verdens esperantobrukerne, har landsforbund i 70 land og enkeltmedlemmer i 120. Antall solgte lærebøker og medlemsstatistikker for lokale foreninger viser at antall mennesker med et visst kjennskap til språket er på flere hundre tusen eller til og med millioner. Det finnes esperanto-talende over hele verden, med betydelige konsentrasjoner i så ulike land som Kina, Japan,

Brasil, Iran, Madagaskar, Ungarn og Cuba.

Esperanto-undervisning. Det er fort gjort å komme i gang med å kommunisere ved hjelp av esperanto, og slik gir det en ideell innføring til studiet av fremmede språk. I løpet av uker kan elever begynne å bruke esperanto til brevveksling, og i løpet av måneder til skolereiser utenlands. Eksperimentelle og uformelle observasjoner vitner om at har en på forhånd lært esperanto, har det en positiv effekt på studiet av både første og annet språk. Selv om det undervises i esperanto i noen skoler, er det vanligste at en lærer det på egen hånd, enten per korrespondanse eller ved å møte på et vanlig kurs eller på internett, f.eks. på www.lernu.net, hvor det er studieopplegg på over 30 språk. Lærebøker og materiell til selvstudium finnes det på over 100 språk. Nettstedet www.edukado.net gir et visst bilde av den aktuelle undervisningsvirksomheten.

Offisiell anerkjennelse. I 1954 anerkjente Unescos generalkonferanse at det som er oppnådd ved hjelp av esperanto, er i tråd med Unescos mål og idealer, og det ble opprettet offisielle forbindelser mellom Unesco og UEA. I 1985 henstilte Unescos generalkonferanse til medlemsstater og internasjonale organisasjoner å fremme undervisning i esperanto i skolene og bruk av språket i internasjonale saker. UEA har offisielle forbindelser også med FN, UNICEF, Europarådet, Organisasjonen av amerikanske stater og Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen.

Møter og reisevirksomhet. Mer enn hundre internasjonale konferanser og møter holdes årlig på esperanto -- uten oversettere eller tolker. Den største er Verdenskongressen for Esperanto, som i det siste har vært holdt på følgende steder: Jokohama, Japan (2007), Rotterdam, Nederland (2008) og Bialystok, Polen (2009). Kommende verdenskongresser vil finne sted i Havana, Kuba (2010) København (2011) og Hanoi, Vietnam (2012). Det andre Midt-Østenmøtet fant sted i Iznik, Tyrkia (2009); den sjettede asiatiske kongress arrangeres i Ulan Bator i Mongolia i 2010 og den åttende all-Amerika kongress i São Paulo i 2011. 2008-utgaven av *Pasporta Servo*, en tjeneste drevet av ungdomsavdelingen av UEA, inneholder adresser til 1225 verter i 90 land, som gir gratis overnatting til esperanto-talende på reise.

Forskning og biblioteker. Ved mange universiteter er esperanto inkludert i kurs i lingvistikk; noen tilbyr det som et selvstendig studieemne. Det er særlig verd å merke seg universitetet i Poznań, Polen, med diplomprogram (masterprogram) i interlingvistikk. Bibliografien til den amerikanske *Modern Language Association* registrerer over

300 fag-utgivelser om esperanto årlig. Biblioteket i Det internasjonale esperanto-museum i Wien (som er en avdeling av det østerrikske nasjonalbiblioteket) har registrert over 35 000 bøker og andre objekter. Andre større biblioteker, alle med over 20 000 registreringer, er UEAs Bibliotek Hodler i Rotterdam, Det britiske esperantoforbundets bibliotek ved Stoke-on-Trent, det tyske esperantobibliotek i Aalen og biblioteket til Det japanske esperantoinstitutt i Tokyo. En kan søke i samlingene i Wien og Aalen på Internett eller gjennom det internasjonale utlånsystemet.

Fagkontakter og spesielle interesser. Organisasjoner for esperanto-talende omfatter leger, forfattere, jernbanefolk, vitenskapsfolk, musikere og mange andre. De utgir tidskrifter, organiserer konferanser og bidrar til å utvikle språket på anvendelse på sine fagområder. *Akademio Internacia de la Sciencoj de San-Marino* (AIS, det internasjonale vitenskapsakademiet i San Marino) tilrettelegger samarbeidet på universitetsnivå. Det utgis original og oversatt faglitteratur på områder som astronomi, informatikk, botanikk, kjemi, jus og filosofi. I 2009 lanserte UEA med Darwins *Artenes opprinnelse* en serie vitenskapelige klassikere *Scienca Penso* (Vitenskapstenkning). Det finnes organisasjoner for interessegrupper som speidere, blinde, sjakk- og go-spillere, og katteelskere. Ungdomsavdelingen av UEA, TEJO, arrangerer internasjonale møter og utgir tidsskrifter. Buddhister, shintoister, katolikker, protestanter, kvekere, baha'ier og ateister har sine organisasjoner, og mange samfunnsengasjerte grupper bruker språket. I den politisk radikale *Sennacia Asocio Tutmonda* samarbeider diverse grupperinger uten hensyn til nasjonale rammer.

Litteratur. Den blomstrende litterære tradisjonen på esperanto er anerkjent av PEN-International, som opptok en esperanto-filial som medlem i 1993. Skrivevirksomheten på esperanto blir stimulert av et litteraturakademi, som ble stiftet i 2008. Av bemerkelsesverdige nålevende esperantoforfattere kan nevnes romanforfatterne Trevor Steele (Australia), István Nemere (Ungarn), Spomenka Štimec (Kroatia) og Manuel de Seabra (Catalonia), dikterne Mauro Nervi (Italia), Mao Zifu (Kina), Michael Gisjpling (Israel) og Abel Montagut (Catalonia), og essayistene og oversetterne Probal Dasgupta (India) og Humphrey Tonkin (Usono). Esperanto-dikterne William Auld, Marjorie Boulton og Baldur Ragnarsson har vært foreslått som kandidater til Nobel-prisen i litteratur.

Oversettelser. Litterære oversettelser som er utgitt i det siste, omfatter *Vintereventyret* av Shakespeare, *De forlovede av Manzoni*, *Ringenes herre* av Tolkien, *Hundre års ensomhet* av García Márquez, *Maitreyi* av Eliade, *Den tapre soldaten Svejik og hans eventyr* av Hasjek, og den klassiske kinesiske romanen *Reisen til Vesten* av Wu Cheng'en.

For barn har vi i tillegg til *Asterix*, *Ole Brumm* og *Tin-Tin* nå fått *Struwelpeter* og *Pippi Langstrømpe*. Mummitrollbøkene av Tove Jansson samt *Oz*-bøkene av L. Frank Baum er tilgjengelige på verdensveven. Av oversettelser fra

esperanto kan nevnes *Maskerado* (Maskerade), som kom ut på esperanto i 1965, skrevet av Tivadar Soros, far til finansmannen George Soros. Den forteller hva hans familie opplevde under nazi-okkupasjonen av Budapest. Den ble utgitt på engelsk i Storbritannia og USA, og den er også kommet på russisk, ungarsk, tysk og tyrkisk. En bok skrevet av den polske journalisten Roman Dobryński, *La Zamenhofstrato* (Zamenhof-gaten), er kommet ut på over ti språk, nå sist på fransk (2008) og italiensk (2009).

Teater og kino. Skuespill av så ulike forfattere som Goldoni, Ionesco, Shakespeare og Ayckbourg er i løpet av de siste åra blitt oppført på esperanto. Mange Shakespeare-dramaer foreligger i esperanto-oversettelse: en av de siste oppsetningene på esperanto var *Kong Lear*, som i desember 2001 ble oppført i Hanoi, Vietnam, med lokale skuespillere. Esperanto har vært mindre brukt i film. Det er noen dialoger på esperanto i *Den store diktatoren* av Chaplin, i *Idiots delight* med Clark Gable og i den japanske filmen *Jan Arima*. I kultfilmen *Mareritt* er dialogene utelukkende på esperanto.

Musikk. Musikkjangerer som dyrkes på esperanto, omfatter slagere og folkesanger, rock, viser, sang for solister og kor, samt opera. Populære låtskrivere og artister, deriblant Elvis Costello og Michael Jackson, har enten gjort innspillinger på esperanto, laget instrumentalmusikk inspirert av språket, eller brukt det til markedsføring i videoer. Av klassiske orkesterverk og korverk med tekst på esperanto kan nevnes *La Koro Sutro* av Lou Harrison og den første symfonien av David Gaines, begge fra USA. Musikk på esperanto kan finnes på internett.

Periodika. Over hundre magasiner og tidsskrifter utgis på esperanto, deriblant det månedlige nyhetsmagasinet *Monato*, ungdomsbladet *Kontakto* og UEAs organ *Esperanto*. Mange tidsskrifter tilbyr også en nettgave og har internettarkiver. Av andre periodiske publikasjoner kan nevnes tidsskrifter for medisin og vitenskap, religiøse magasiner, tidsskrifter om utdanning, litterære tidsskrifter, og blad om spesielle emner.

Radio og fjernsyn. Radiostasjoner i Brasil, Kina, Kuba, Polen og Vatikanet sender regelmessig på esperanto, og det samme gjør Vatikanets radio. På Internett er det mer å høre. Esperanto-TV i Bialystok sender regelmessige fjernsynsprogrammer.

Internett. Bruken av esperanto på nettet er meget livlig og raskt voksende. Det finnes noen hundre diskusjonslister på esperanto, der emnene spenner fra bruk av språket i familien til den generelle relativitetsteorien. Esperanto brukes mye på nettpratedene ICQ, IRC, MSN og Skype. Dataopplegg finnes for esperanto, f.eks. stavekontrollprogrammer, grammatikkprogrammer og tastaturtilpasninger. Det finnes også esperantoversjoner av programmer som OpenOffice.org, Firefox, IrfanView, det grafiske verktøyet KDE og operativsystemene Ubuntu og Mandriva.

UEA-tjenester. UEA utgir bøker, tidsskrifter og ei årbok med lister over esperanto-organisasjoner og lokale representanter verden over. Opplysninger om disse publikasjonene, og om CDer, DVDer osv, finner du på www.uea.org/katalogo. Forbundets boktjeneste har over 5000 titler på lager.

For ytterligere opplysninger om esperanto, kontakt

Norsk Esperanto-Forbund, Olaf Schous vei 18, 0572 Oslo, tlf 22 35 08 94,
e-post: oficejo@esperanto.no, internet: www.esperanto.no

– eller UEA, Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam, Nederland (tlf. +31-10-436-1044; faks 436-1751; e-post info@co.uea.org), eller 777 United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA (tlf. +1-212-687-7041; faks 949-4177), eller <http://www.uea.org>.

Oversatt av Otto Prytz, des. 2002.

Oppdatert av Douglas Draper januar 2010 etter esperantoutgaven 2009-12-15